

Viite Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Asia Lausuntovastaus

Vammaisfoorumi ry on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 228 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta henkilöä.

Vammaisfoorumi kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua asiasta.

Vastauksena kysymyksiinne esitämme seuraavaa:

Lausuntokohtia: 3

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Vammaisfoorumi ottaa esitettyihin lakiehdotuksiin kantaa perus- ja ihmisoikeuksien, erityisesti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016) kansallisen toimeenpanon, näkökulmasta.

Yleisellä tasolla esityksellä voidaan parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta sekä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja. Esityksellä saavutetaan tavoiteltu laajempi pohja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle.

Sote-maakunnissa on välttämätöntä turvata sosiaalihuollon palvelujen vahva rooli ja osaaminen. Koko sote-uudistuksen ajan on etusijalla pidetty terveydenhuoltoa ja terveystalveta. Tämä on johtanut vahvaan vaikutelmaan, että sosiaalihuolto kokonaisuudessaan jää terveydenhuollon jalkoihin. Molemmat ovat tärkeitä ja etenkin sosiaalihuolto on olennaisen tärkeä vammaisten ihmisten arjen toteutumiselle.

Joitain palveluja on tarpeen keskittää, jotta osaaminen on paremmin turvattu. Esimerkiksi riittävän erityisosaamisen säilyttäminen on kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien ihmisten palveluiden kannalta välttämätöntä.

Riittävän ja laadukkaan osaamisen turvaamiseksi joitain palveluja voi olla perusteltua keskittää valtakunnallisesti. Keskitettyjäkin palveluja on saatava tarvittaessa lähipalveluina esim. tilanteissa, joissa vammaisen ihmisen on vaikea matkustaa. Palvelujen tulee jalkautua tarvittaessa mm. kotikäynteihin tai muuhun lähipalveluun.

Sote-maakuntien palvelujen ja toimipisteiden tulee olla saavutettavia ja esteettömiä. Digitaalisten palvelujen rinnalla on oltava muita vaihtoehtoja. Huomattava osa esimerkiksi näkövammaisista sekä kehitysvammaisista ja vastaavaa tukea tarvitsevista ihmisistä on digitaalisten palvelujen ja digitalisaation ulkopuolella, koska heillä ei ole taitoja tai välineitä käyttää näitä palveluja. Lisäksi digitaalisten palvelujen saavutettavuudessa, eli niiden toimimisessa mm. ruudunlukuohjelman kanssa, on ongelmia. Digitaaliselle palvelulle on oltava aina vaihtoehto ja on oltava mahdollisuus tavoittaa työntekijä esim. puhelimitse.

Vammaispalvelujen järjestämisessä on huomattavia alueellisia eroja. Ongelmana on myös yhdenvertaisuuden käsitteen virheellinen ymmärtäminen. Monet toimijat (myös viranomaiset) ymmärtävät yhdenvertaisuuden siten, että kaikille vammaisille ihmisille järjestetään vammaispalvelut samalla tavalla. Tällöin niiden katsotaan olevan yhdenvertaisesti järjestettyjä. Todellisuudessa tässä tapahtuu helposti välillistä syrjintää, sillä samalla sivuutetaan vammaisen ihmisen yksilölliset tarpeet ja elämäntilanne. Vammaista ihmistä tulee verrata samanikäiseen ja samassa elämäntilanteessa olevaan vammattomaan, ei toiseen samalla tai muulla tavoin vammaiseen ihmiseen. Vammaispalvelut merkitsevät positiivista erityiskohtelua, joiden kautta luodaan tosiasiallinen yhdenvertaisuus vammaisten ja muun väestön välillä. Sote-palveluita ei voida tarkastella vammaisten ihmisten kohdalla keskimääräisen maakunnan asukkaan näkökulmasta eikä kylmä keskiarvo luo oikeudenmukaisuutta tai osallisuutta maakunnissa.

YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden mukaisesti tulee varmistaa vammaisten ihmisten oman äänen kuuleminen ja vammaisjärjestöjen osallistaminen. Näiden äänien on kuuluttava myös maakunnan tasolla. On tärkeää luoda vakiintuneet ja monipuoliset osallistamistavat, jotka ovat saavutettavia ja esteettömiä ja mahdollistavat tuetun osallistumisen.

Vammaisfoorumi muistuttaa sosiaali- ja terveysministeriötä asiakirjoista, jotka Vammaisfoorumi laati perhe- ja peruspalveluministeri Kiurun toimeksiannosta marras-joulukuussa 2019. Asiakirjoihin on koottu vammaisten ihmisten kannalta keskeisiä seikkoja tulevaisuuden sote-keskuksen ja sote-uudistuksen toteuttamisen näkökulmasta. Asiakirjat on toimitettu perhe- ja peruspalveluministeri Kiurulle, hänen esikunnalleen ja muutamille sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehille 14.11.2019 ja 19.12.2019.

Perhe- ja peruspalveluministeri Kiurulle toimitetuissa asiakirjoissa Vammaisfoorumi nosti esiin ehdotuksen vammaisasioiden osaamiskeskuksista. Vammaisten ihmisten

erityispalveluihin ja erityistarpeisiin liittyvä osaaminen tulisi keskittää vammaisasioiden osaamiskeskuksiin. Osaamiskeskuksien olisivat maakunnallisia ja osa maakunnallista sote-organisaatiota. Vaihtoehtoisesti ne voisivat olla erä-alueiden mukaisia. Erityisosaamisen keskittäminen mahdollistaa paremmin laadun varmistamisen ja kehittämisen sekä palveluiden oikea-aikaisuuden toteutumisen.

Palveluintegraatio edellyttää läheisyysperiaatteen toteutumista. Vaikka osaaminen hallinnollisesti keskitettäisiin osaamiskeskuksiin, tulee palveluiden olla lähellä ihmistä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että mm. palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, kuntoutussuunnitelma, mahdollinen uusi asiakassuunnitelma ja viranhaltijoiden tekemät päätökset tulee tehdä lähellä asiakasta eli esim. sote-keskuksissa.

Vammaisasioiden osaamiskeskusten konsultaatiolla ja jalkautumisella edistettäisiin perustason palveluiden järjestämistä sote-keskuksissa. Erityisen vaativissa asioissa voitaisiin hyödyntää osaamiskeskuksia, joille on määrätty ja resursoitu erityisosaamista esim. harvinaisista sairauksista, kuntoutuksesta ja erityistason apuvälineistä sekä hoitotarvikkeista. Osaamiskeskuksien, joille on resursoitu huomattavan vaativaa erityisosaamista, voisivat toimia koko erä-alueen laajuisesti.

Vahvemmillä asiantuntijuuden keskittämisellä on positiivisia vaikutuksia yhdenvertaisuuden, oikeusturvan ja kielellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Asiantuntemuksen keskittämisellä työn vaikuttavuus tehostuu ja sen myötä kustannuksiakin voidaan hillitä.

Sote-uudistuksen yhteydessä on muutettava lukuisia muita lakeja. Vammaisten ihmisten kannalta keskeisin on vammaispalvelulaki ja sen uudistaminen. Merkitystä on myös mm. asiakasmaksulain uudistamisella. Lakiuudistusten ohella on varmistettava, että kunnissa ja maakunnissa on riittävä ja kattava osaaminen vammaispalvelujen järjestämisestä ja eri tavoin vammaisten ihmisten yksilöllisistä tarpeista. Vastaavaa erityisosaamista on oltava myös mm. apuvälineasioissa ja kuntoutuksen järjestämisessä.

Vammaisfoorumi pitää välttämättömänä ohjauksen ja valvonnan huolellista ja riittävää järjestämistä. Ohjausta tarvitaan sekä sote-maakuntien että valtakunnan tasolla. Valvonnan tulee olla tehokasta sekä maakunnissa että valtakunnallisesti.

Vain valtakunnallisella valvonnalla on mahdollista tavoitella koko maan osalta parempia palveluja sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventumista vammaisten ihmisten arjessa.

Myös resurssit on taattava. Vammaispalvelut ovat erityinen väline, jotta vammaiset ihmiset voivat nauttia ja käyttää perus- ja ihmisoikeuksiaan. Ne ovat arjen sujumisen edellytys. Ilman yksilöllisen tarpeen mukaan toteutettuja vammaispalveluja vammaisen ihminen ei

voi mm. käydä työssä, opiskella, elää perhe-elämää ja osallistua yhteiskuntaan sen aktiivisena ja tasavertaisena jäsenenä.

Vammaisfoorumi korostaa asiakassuunnitelman merkitystä keskeisenä työvälineenä suunniteltaessa vammaisen ihmisen tarvitsemaa palvelukokonaisuutta. On välttämätöntä, että suunnitelmassa näkyy vammaisen ihmisen oma näkemys ja että se myös otetaan tosiasiasa huomioon. Asiakassuunnitelma on myös hyvä väline olennaisen tiedon tuottamiseen alueellisesta sote-palvelujen tarpeesta palvelujen tarpeen arvioinnin, riittävän rahoituksen ja järjestämisen tueksi.

Rahoitusmalli ei ota riittävästi huomioon monia vammaispalveluja tarvitsevien ihmisten määrää. Vammaisuus ja sairaus ovat kaksi eri asiaa. Jotta esitetty yleiskatteellinen rahoitus ei johtaisi erilaisiin alueellisiin käytäntöihin, Vammaisfoorumi esittää, että vammaisten ihmisten palvelutarpeet nostetaan yhdeksi sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijäksi. Vammaisfoorumi kannattaa Invalidiliiton esitystä, jossa esitetään vammaisliikkeen säätämistä samalla tavoin kuin on säädetty vieraskielisyyskerroin, kaksikielisyys-, saaristoisuus- ja saamenkielisyyslisä. Määrittäminen voisi tapahtua esim. vammaispalvelujen tarpeen ja asiakkuuden perusteella.

On nähtävissä, ettei esityksen tavoite kaventaa hyvinvointieroja vammaisten ihmisten keskuudessa sekä vammaisten ihmisten ja muun väestön välillä tule toteutumaan, ellei rahoituksen hyvinvointi- ja palvelutarpeiden arvioinnin ja tilastoinnin indikaattoreihin lisätä vammaisspesifejä mittareita. Vammaisuudesta ja vammaisten ihmisten asemasta tarvitaan tietoa. Tällä hetkellä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä näkövammarekisteri on ainutlaatuinen taho, jonka kautta on mahdollista saada tilastotietoa mm. näkövammaisten ihmisten koulutustasosta, työllisyysasteesta sekä sosioekonomisesta asemasta. On välttämätöntä, että näkövammarekisterin toimintaedellytykset turvataan, sillä sen kautta saatava tieto on ainutlaatuista myös kansainvälisesti ja on herättänyt mielenkiintoa eri puolilla maailmaa. Vammaisuuden osalta tiedon puutteet ovat suuria ja siksi rekisterityyppisen tiedon keruuta olisi tärkeää laajentaa ja vahvistaa, esimerkiksi harvinaisten sairauksien osalta.

Vammaisfoorumin mielestä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuuteen pitäisi perustaa harvinaissairauksien rekisteri. Harvinaissairauksista monet ovat pitkäaikaisia ja aiheuttavat moninaisia YK:n vammaissopimuksessakin mainittuja toimintarajoitteita, jotka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa estävät harvinaissairasta osallistumasta yhteiskunnan toimintoihin. YK:n vammaissopimuksen artikla 31 (Tilastot ja tiedonkeruu) edellyttää valtiolta toimia vammaisten ihmisten elämästä kerättävien tilastojen ja tiedonkeruun pohjalta.

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahyödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

Vammaisfoorumin mielestä esitys vahvistaa pelastustoimen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta ja mahdollistaa synergiahyödyt. Otamme yksityiskohtaisemmin kantaa esitykseen pelastustointia koskevassa kysymyksessä. Siellä korostamme esteettömyyden ja saavutettavuuden sekä tiedonkulun merkitystä. Vammaisfoorumi huomauttaa, että esityksessä on otettava huomioon mm. YK:n vammaissopimuksen 11 artiklan määräykset koskien hätätilanteita.

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Esitys saattaa kaventaa demokratiaa ja kansanvaltaa, kun päätöksenteko siirtyy kauemmaksi.

Kansanvaltaisuuden vahvistamisessa keskeinen merkitys on oikea-aikaisella, saavutettavalla sekä selkeällä ja tarvittaessa selkokiehisellä viestinnällä, jotta asukkaat saavat riittävästi tietoa. Saavutettavuuden on oltava läpileikkaavana asiana sote-valtuustojen vahvistamisessa maakuntastrategioissa. Saavutettavuus koskee sekä asiakasviestintää että esim. sote-maakuntien henkilöstön keskinäistä viestintää.

Esityksen mukaan maakunnassa toimivalla järjestöllä olisi aloiteoikeus. Valtakunnalliset järjestöt eivät voisi tehdä aloitteita valtakunnallisesti vaan ainoastaan oman kotimaakuntansa kohdalla.

Maakunnallisten vammaisneuvostojen rinnalla on varmistettava mm. vammaisjärjestöjen osallisuus ja tosiasiallinen osallistaminen. Vammaisfoorumi kannattaa Invalidiliiton ja Näkövammaisten liiton esitystä, että maakunnallisten vammaisneuvostojen toimivaltaa vahvistetaan. Pelkkä kirjaus mahdollisuudesta tehdä aloitteita, lausuntoja ja kannanottoja ei ole riittävä. Maakunnallisille vammaisneuvostoille on hyvä säätää tehtäväksi selvittää, arvioida ja lausua, miten sote-maakuntavaltuuston päätökset vaikuttavat vammaisten ihmisten palvelujen ja oikeuksien käytännön toteutumiseen. Lisäksi niiden tulee seurata vammaispalvelujen saatavuutta ja laatua. Näiden perusteella maakunnalliset vammaisneuvostot tekevät sote-maakuntahallitukselle ehdotuksia toimenpiteiksi vammaisten ihmisten palvelujen ja palveluketjujen kehittämiseksi.

On perusteltua, että sote-maakuntavaltuusto antaa hallintosäntöön kirjattavalla määräyksellä maakunnallisen vammaisneuvoston edustajille läsnäolo- ja puheoikeuden mm. sote-maakuntavaltuuston kokouksiin samoin kuin on esitetty nuorisovaltuustojen edustajien osalta.

Vammaisneuvostojen toimintaan on tärkeää luoda rakenteet, joissa osallisuus ja kuuleminen tapahtuvat tosiasiallisesti YK:n vammaissopimuksen edellyttämällä tavalla

niin, että myös ne ihmiset, joilla on vaikeuksia ymmärtämisessä ja kommunikoimisessa esimerkiksi kehitysvamman vuoksi, voivat osallistua ja vaikuttaa asioihin.

Samoin on vahvistettava ja turvattava vammaisjärjestöjen toimintaedellytykset valtakunnallisesti ja alueellisesti. On kannatettavaa, että yhtenä sote-maakuntalain tavoitteena on luoda edellytykset yhteistyölle järjestöjen kanssa ja järjestöjen vaikutusmahdollisuuksille. Tässä kohdassa on muistettava myös kokemusasiantuntijat ja heidän osaamisensa hyödyntäminen.

Vammaisfoorumi muistuttaa YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohdasta ja sen osallistamisvelvoitteesta. Tällä hetkellä esitys ei riittävästi toteuta YK:n vammaissopimuksen velvoitteita.

Lausuntoa: 8

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

kyllä

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

kyllä

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

kyllä pääosin

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä Invalidiliiton ehdotusta maakunnallisten vammaisneuvostojen aseman vahvistamisesta. Maakunnallisille vammaisneuvostoille tulisi YK:n vammaissopimukseen vedoten säätää vastaavan kaltainen toimivalta kuin kansalliskielilautakunnan tehtäviksi on ehdotettu. Maakunnallisille vammaisneuvostoille tulisi säätää maakuntalaissa tehtäviksi selvittää, arvioida ja lausua siitä, miten sote-maakuntavaltuuston päätökset vaikuttavat vammaisten ihmisten palvelujen ja oikeuksien käytännön toteutumiseen. Tämän lisäksi maakunnallisten vammaisneuvostojen tehtävänä tulisi olla selvittää, arvioida ja määritellä vammaisuuden perusteella tarjottavien palvelujen tarvetta ja seurata näiden palvelujen saatavuutta ja laatua. Selvitysten, arvioinnin ja seurannan perusteella maakunnallinen vammaisneuvosto voisi tehdä sote-maakuntahallitukselle ehdotuksia toimenpiteiksi vammaisten ihmisten palvelujen ja palveluketjujen kehittämiseksi.

Vammaisfoorumi pitää Invalidiliiton tavoin perusteltuna, että maakunnallisen vammaisneuvoston tulisi aina osallistua sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun alueellisen hyvinvointikertomuksen laadintaan sekä sote-maakunnan maakunta- ja palvelustrategian laadintaan ja seurantaan. Näiden lisäksi sote-maakuntavaltuuston tulisi hallintosääntöön kirjattavalla määräyksellä antaa maakunnallisen vammaisneuvoston edustajille läsnäolo- ja puheoikeus sote-maakuntavaltuuston ja muiden vammaisten ihmisten palveluiden kannalta päättävien merkittävien toimielinten kokoukseen siten, kuin nuorisovaltuustojen edustajien osalta on esitetty.

Lisäksi Vammaisfoorumi esittää säädettäväksi maakunnallisen vammaisasiamiehen toimen. Maakunnallisten vammaisasiamiesten tehtävänä olisi toimia maakunnallisten vammaisneuvostojen sihteereinä ja edelleen yhteistyötahona maakunnallisten vammaisneuvostojen ja maakunnallisten eri hallinto-organisaatioiden välillä mukaan lukien yhteistyö maakunnan kuntien sekä maakuntien välisessä yhteistyössä. Vammaisasiamiehen tehtävä edellyttää vammaisasioiden laaja-alaista osaamista. Tehtävässä eduksi tulisi lukea omakohtainen kokemus vammaisuudesta.

Perusteluihin on syytä kirjata myös, että maakunnallisissa vammaisneuvostoissa ja muissa maakunnallisissa vaikuttamistoimielimissä tulisi olla eri väestöryhmien edustajia, kuten nuorisovaltuustoissa vammaisia nuoria vaikuttajia. Maakunnallisessa vammaisneuvostossa tulee olla edustettuina riittävässä määrin eri ikä ja vamma- ja sairausryhmien edustajia. Tämä vahvistaisi heterogeenistä eri elämäntilanteissa ja erilaisia palveluja tarvitsevien vammaisten ihmisten osallisuutta ja mahdollisuutta tuoda heidän edustamansa viiteryhmän tarpeita sote-maakunnan palvelujärjestelmän tueksi.

Vammaisfoorumin CRPD-työryhmä toteutti kesällä 2020 kyselyn Vammaisneuvostoille. Vastauksia tuli yhteensä noin 170. Kyselyyn vastanneiden joukossa oli mukana vajaa puolet (n. 75) maamme tiedossa olevista vammaisneuvostoista (n. 161).

Kyselyn päällimmäinen anti oli, että vammaisneuvostojen kuulemisen ja osallistamisen toteutuksessa oli edelleen suurta vaihtelua. Vaikka poikkeuksiakin oli, oli monilla kokemus siitä, että heillä ei ole vaikutusvaltaa päätöksentekoon, tai että päätökseen osallistaminen tehdään aivan liian myöhään tai vasta sitten kun päätökset ovat todellisuudessa jo tehty.

Ongelmista kertovista vastaajista 61 % ilmaisi mahdollisuuden tulla kuulluksi/oikea-aikaisen osallistumisen päätöksentekoon olevan merkittävä ongelma. Merkittävä ongelma oli myös todellinen vaikutusmahdollisuuksien puute (49 %). Jopa erityisesti vammaisia koskevissa asioissa esiintyi merkittävästi ongelmia (45 %). Taustalla oleva ongelma oli myös tiedonsaannin heikkous (35 %).

Kyselyn tulokset viittaavat siihen, että Suomi ei kaikilta osin täytä YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohdan vaatimusta vammaisten henkilöiden

osallistamisesta heitä koskevaan päätöksentekoon. Toinen huomio oli, että monet vammaiset ihmiset ovat selkeästi aliedustettuina myös vammaisneuvostoissa. Vammaisfoorumin näkemys on, että mahdollisuuksien mukaan vammaisnäkökulman tulisi olla mahdollisimman laaja.

Kyselyssä ongelmina esille nousivat vammaisneuvostojen edustavuus ja mahdollisuudet tosiasiallisesti vaikuttaa päätöksentekoihin. Kolmas ongelma oli, että vammaisia ihmisiä koskevat kysymykset ymmärrettiin liian kapeasti esim. siten, että ne lähinnä koskisivat vammaispalveluita.

Vammaisneuvostojen roolin vahvistamiseksi Vammaisfoorumi ehdottaa seuraavaa:

- Vammaisneuvostoilla tulee olla samat edellytykset kuin nuoriso- ja vanhusneuvostoilla. Niitä ei kuitenkaan tulisi yhdistää, sillä silloin edustavuus kärsii ja mandaatin toteuttaminen sumenee. Lisäksi nyt jo tietyt näkökulmat – kuten vammaisten lasten näkökulmat – olivat usein aliedustettuina tai näkymättömissä päätöksenteossa. Monet ovatkin peräänkuuluttaneet heterogeenisempää ikärakennetta myös vammaisneuvostoihin. Myös maantieteellinen edustuksellisuus ja vammaisuuden monimuotoisuus nousivat esille.
- Edustavuuden parantamiseksi vammaisjärjestöillä voisi olla vahvempi rooli edustajien nimeämisessä tai ehdottamisessa. Kokoonpanossa tulisi myös huomioida molempien kansalliskielien riittävä edustus sekä vähemmistönäkökulmat.
- Vammaisneuvostoilla tulisi olla riittävästi virkamiesresursseja siten, että niillä olisi sihteerin käytössään. Vammaisasiamies tai vastaava voisi toimia esittelijänä vammaisneuvostossa.
- Sotekysymysten lisäksi Vammaisneuvostoilla tulisi olla rooli ja selkeä mandaatti myös muiden elämänalueiden kehittämisessä esim. arjen turvallisuuden ja pelastustoiminnan saralla.
- Hyviä käytäntöjä olisi hyvä etsiä ja monistaa siten, että YK:n vammaissopimuksen tavoite osallistamisesta päätöksentekoon toteutuisi. Esimerkiksi läsnäolo-oikeus hyte-valiokunnassa ja muissa päättävissä elimissä olisi hyvä aloitus.

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä

Vammaisfoorumi tukee esteettömyysehdon kirjaamista. Näemme ongelmaksi esteettömyyttä edellyttävien ehtojen puuttumisen yhteistyösopimuksista sekä sote-maakuntayhtymän perussopimuksista. Kannatamme Invalidiliiton vaatimusta, että esitykseen sote-maakuntien yhteistoiminnasta, maakuntien yhteistyösopimukseen sekä sote-maakuntayhtymän perussopimukseen tulee

liittää aina sote-palvelujen esteettömyyttä edellyttävät sopimusehdot. Velvoite esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioon ottamiseksi sitoo viranomaisia YK:n vammaissopimuksen 9 artiklan perusteella. Erityisesti vammaisten ja toimimisesteisten ihmisten sote-palvelut tulee lähtökohtaisesti järjestää siten, ettei vamma aiheuta estettä yleisten palvelujen käyttämiselle.

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

Vammaisfoorumi esittää, että vammaisten ihmisten palvelutarpeet lisätään nyt esitettyyn lakiin sote-maakuntien rahoituksesta sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien rahoituksen määräytymistekijäksi ja niiden palvelutarvekertoimien perusteella määräytyviä laskennallisten kustannusten käyttöä kuvaaviksi tekijöiksi. Rahoitus ei sellaisenaan turvaa vammaisten ihmisten erityisiä palvelutarpeita ilman vammaisspesifejä indikaattoreita.

Vammaisspesifit indikaattorit ovat välttämättömiä yhdenvertaisen arjen ja yhteiskunnallisen osallisuuden turvaamiseksi sekä vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten sote-palvelutarpeiden tunnistamiseksi. Vammaispalvelujen alibudjetointi nykyisellään on tavanomaista riippumatta jälkikäteisestä valvontakontrollista. Nykyiset ja nyt esitetyt vuotuiset sote-maakunnan asukaskohtaiset ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttöä kuvaavat laskennalliset palvelutarpeiden perushinnat eivät kuvaa erityisesti vammaisten ihmisten palvelutarpeista syntyviä kustannuseriä, jotka voivat olla huomattavankin suuret.

Terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekertoimien perusteella määräytyvät laskennalliset kustannusten käyttöä kuvaavat kertoimet terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palveluista eivät kuvaa vammaisten ihmisten erityispalveluiden tarpeista syntyviä kuluja. Järjestelmä johtaa rakenteelliseen syrjintään vammaisuuden perusteella, koska välttämättömiä perusoikeuksia turvaavia palveluita ei rahoituksen puuttumisen vuoksi tosiasiasa järjestetä määrällisesti riittävänä ja yksilöllisen tarpeen mukaan. Tähän on kuitenkin vahva lakisääteinen velvoite niin vammaispalvelulain, kuin YK:n vammaissopimuksen lakisääteisten velvoitteiden kautta erityisesti sopimuksen 19 artiklan itsenäinen elämä toteuttamisen osalta.

Vammaisfoorumi esittää vammaisliisän säätämistä samoin kuin on säädetty vieraskielisyyskerroin, kaksikielisyys-, saaristoisuus- ja saamenkielisyyslisä. Määrittäminen voisi tapahtua esimerkiksi vammaispalvelujen tarpeen ja asiakkuuden perusteella.

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon

huomioon ottavalla tavalla. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

Vammaisfoorumi kannattaa Invalidiliiton esitystä siitä, että Valtion antamien investointilainojen, takauksen antamista ja takauksia koskevissa ehdoissa tulee edellyttää investointikohteen, tilojen, välineistön ja laitteiston esteettömyyttä. Tätä edellyttää myös YK:n vammaissopimuksen 9 artikla. Tämä on välttämätöntä, jotta rahoituksen ohjaus investointien toteuttamisen osalta turvaisi yhdenvertaisesti sote-palveluiden saatavuuden tarkoituksenmukaisella tavalla. Erityisen tärkeää tämä on toimitila- ja investointikulujen kohdalla.

Sote-maakunnan tulisi esityksen mukaan laatia vuosittain esitys seuraavaa tilikautta seuraavien neljän tilikauden aikana aloitettavista investoinneista ja niiden rahoituksesta. Investointisuunnitelmaa koskevan esityksen tulisi sisältää tiedot sote-maakunnan toimitiloja, kiinteistöjä, laitteita, kalustoa sekä tieto- ja viestintätekniisiä ratkaisuja koskevista investoinneista. Momentin luettelo ei olisi tyhjentävä, vaan myös muita edellä mainittuihin investointeihin rinnastuvia kokonaisuuksia koskevista investoinneista tulisi esittää tiedot. Tietoihin tulisi lisätä yleistä rakennetun ympäristön ja sote-palveluiden esteettömyyttä edellyttämät ehdot, mukaan lukien tutkimus- ja kuvantamislaitteita edellyttävät esteettömyysehdot.

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

29 § Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Vammaisfoorumi tukee Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan (VANE) lisäysehdotusta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi lause: ”Sote-maakuntavaltuuston on huomioitava esteettömyys ja saavutettavuus sekä eri väestöryhmien erityistarpeet tosiasiallisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi.”

32 § Sote-maakunnan vaikuttamistoimielimet

32 §:stä puuttuu vastaava säännös kuin kuntalain 28 §:n 1 momentissa: ”Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee olla vammaisneuvostossa riittävä edustus.” Sote-maakunnan vammaisneuvoston osalta on tärkeätä sisällyttää vastaava sääntely myös sote-maakuntalakiin. Ei ole riittävää, että asia mainittaisiin vain hallituksen esityksessä.

Hallituksen esityksessä tulisi vähintäänkin suosittaa, että sote-maakunnan vammaisneuvoston puheenjohtajaksi tai varapuheenjohtajaksi ei valittaisi maakunnan palveluksessa olevia vammaispalvelun viranhaltijoita. Vammaisneuvoston tosiasialliset

mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa vammaisten ihmisten oikeuksien edistämiseksi vaarantuu, mikäli vammaispalvelun viranhaltija voi määrittellä, mitä asioita vammaisneuvostossa käsitellään. Tällaisesta löytyy esimerkkejä nykyisessä järjestelmässä.

Osallistumisoikeuksien toteutumisen kannalta olisi tarpeen säätää sote-maakunnan vammaisneuvoston oikeudesta saada nähtäväkseen asiakirjoja vammaisia ihmisiä koskevista palveluhankkeista jo niiden valmisteluvaiheessa (asiakirjat, jotka viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 6 ja 7 §:n mukaan eivät ole vielä julkisia). Vammaisneuvostolla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa esimerkiksi vammaispalvelujen hankintamenettelyyn, jos vammaisneuvostolta voidaan evätä oikeus nähdä hankinta-asiakirjat ennen niiden lopullista hyväksymistä (maakuntahallituksessa).

Vammaisfoorumi tukee Näkövammaisten liiton ehdotusta 1 momentin viimeisen virkkeen loppuun lisättäväksi kirjausta jäsenten tosiasiallisista osallistumismahdollisuuksista. Ilman tätä lisäystä ei säädetä riittävällä tarkkuudella vammaisten ihmisten osallistumismahdollisuuksien takaamisesta. Tosiasiallisia osallistumismahdollisuuksia on tarkennettava pykälän 32 yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Vammaisfoorumi yhtyy yksityiskohtaisten perustelujen osalta VANEn esittämään tarkennukseen, joka on seuraava:

”Tosiasiallisen osallistamismahdollisuuden edellytyksenä ovat saavutettavat ja esteettömät kokoustilat ja -käytännöt. Sote-maakunnan on huolehdittava vaikuttamistoimielinten käyttämien järjestelmien saavutettavuudesta, tilojen esteettömyydestä ja osallistumisesta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Sote-maakunnan tulisi korvata jäsenille vähintään kokoukseen osallistumisesta aiheutuvat välittömät kustannukset, kuten matkakulut. Sote-maakunnissa välimatkat voivat olla pitkiä, ja osa jäsenistä voi tarvita esteetöntä kuljetusta. Heidän, mutta myös muiden jäsenten, osalta, matkakulujen korvaaminen voi olla edellytys tosiasiallisen osallistumismahdollisuuden toteutumiselle.”

Lisäksi Vammaisfoorumi huomauttaa, että osallistumisesta aiheutuvina kuluina tulee korvata myös mahdolliset henkilökohtaisesta avustajasta aiheutuvat kustannukset ilman, että ne vaikuttavat vähentävästi vammaisen ihmisen käytössä olevaan henkilökohtaisen avun määrään.

Esitettyä lisäystä puoltaa YK:n vammaissopimuksen velvoite osallistaa vammaiset ihmiset eitä koskevaan päätöksentekoon. Yleissopimuksen 4.3 artiklan mukaisesti kaikissa vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa on neuvoteltava tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa sekä osallistettava heidät heitä edustavien järjestöjen kautta. Vammaissopimusta valvova YK:n vammaiskomitea on antanut osallistamisvelvoitetta koskevan yleiskommentin (General Comment 7: Article 4.3 and 33.3: Participation with persons with disabilities in the implementation and monitoring of the Convention), jossa on tarkennettu sitä, mitä osallistamisvelvoitteen täysimääräinen toteutuminen sopimuspuolilta edellyttää.

Osallistamisvelvoite koskee nimenomaisesti lainsäädännön sekä yleissopimuksen laatimis- ja toimeenpanoprosessia, mutta ulottuu yhtä lailla kaikkeen muuhun vammaisia koskevaan päätöksentekoon. Artiklan määräysten toteutuminen edellyttää viranomaisilta oma-aloitteista aktiivisuutta vammaisten henkilöiden mukaan ottamiseksi eri prosesseihin. Osallistamisoikeuksien toteutumiseksi tulee varmistaa osallistamisprosessin esteettömyys ja saavutettavuus. Täysimääräinen ja tehokas osallistaminen sisältää vammaisten henkilöiden ottamisen mukaan paikallisiin, alueellisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin päätöksentekoelementteihin.

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Esitettävä maakuntien määrä on edelleen suuri. On epäselvää, päästäänkö näin suurella maakuntien määrällä esityksen tavoitteisiin.

Maakuntien on edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä. Ilmaisun on perusteltua olla nykyistä kirjausta velvoittavampi, jotta vammaisjärjestöjen toimintaedellytykset maakunnan tasolla on turvattu.

On tärkeää huomata, että vammaisen ihminen on muutakin kuin sote-maakunnan asiakas ja palvelujen käyttäjä. Hän voi olla työntekijä, luottamushenkilö tai omainen. Jokaisessa roolissa myös vammaisen kansalaisen on voitava toimia täysipainoisesti. Tämä edellyttää saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistamista myös mm. työntekijöiden ja luottamushenkilöiden käyttämien järjestelmien ja muiden vastaavien osalta.

Sote-maakuntien yhteistoiminta on mainittu luvussa 8. Tämä voi olla tarpeen esim. vaativaa erityisosaamista edellyttävien palvelujen järjestämisessä.

Kansalliskielilautakunnan tehtävät ovat tärkeät ja tarpeelliset. Jotta niiden toteuttaminen onnistuu, tulee seuraavien edellytysten täytyä:

- Lautakunnalla tulee olla hyvät edellytykset tarkastella maakunnan toimintaa ja saada tietoa siitä.
- Lautakunnalla tulee olla tosiasiallista vaikutusvaltaa päätöksenteossa.
- Lautakunnalla tulee olla riittävät viranomaisresurssit.

Tiedonkulun ja riittävien vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi on lautakunnalla oltava vahva yhteys maakuntahallitukseen. Ehdotamme, että tarve toteutetaan siten että lautakunnan puheenjohtajalla on jäsenyys myös maakunnan hallituksessa.

Lisäksi, jotta kielelliset oikeudet tosiasiallisesti otetaan huomioon myös palveluketjuissa, henkilöstösuunnitelmissa ja toiminnan toteutuksissa, on tärkeää, että jollain taholla on asiasta lain mukaan sekä selkeä vastuu että mandaatti. Ehdotamme, että maakunnissa olisi nimetty henkilö, jonka vastuulla olisi ruotsinkielisten oikeuksien toteutuminen palveluissa ja palvelutuotannossa. Sama pätee myös esim. suomenkielisiin oikeuksiin

alueilla, joissa valtaväestö puhuu ruotsia. Ellei nimettyä vastuuhenkilöä ole, on hyvin todennäköistä, että kielelliset tarpeet hukkuvat muiden painavien prioriteettien alle. Monille haavoittuville ryhmille palveluketjut omalla ja ymmärrettävällä äidinkielellä ovat elinehto ihmisarvoisen elämän toteuttamisessa ja yhteiskuntaan osallistumisessa. Esitämme, että nimetty vastuujohtaja toimisi esittelijänä kansalliskielilautakunnassa.

Lausuntoa: 13

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

kyllä

Myös sote-järjestämislakiin on tarpeen sisällyttää erillinen kirjaus YK:n vammaissopimuksen velvoitteista: 5 artikla tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, 4 artikla vammaisten ihmisten osallisuus sekä 9 artikla esteettömyys. Sosiaali – ja terveystalvuuja järjestettäessä on erityisesti huomioitava 19 artikla, jonka perusteella vammaisilla ihmisillä tulee olla oikeus itsenäiseen elämään. Terveystalvuuolon ja lääkinällisen kuntoutuksen sekä apuvälineiden osalta tulevat huomioitavaksi 25 ja 26 artikkelat.

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveystalvuuolujen yhdenvertaisen saatavuuden?

kyllä pääosin

Esteettömyys on kirjattava esitykseen velvoittavaksi. Esitetyn sote-järjestämislain 4 §:n 2 momenttia koskevaa säädöstä tulee vahventaa lain tasolla ja muuttaa siten, että sosiaali- ja terveystalvuuolujen toteuttaminen säädetään nimenomaisesti esteettömäksi. Pelkkä edistäminen ei riitä.

Esteettömyys tulee varmistaa lakitasoisesti jo järjestämislain 4 §:n 2 momentissa, jotta esteettömyys on velvoittavasti huomioitava myös sote-maakuntien yhteistyösopimuksissa sekä palvelutuotannossa sitä koskevissa sopimusehdoissa. Esteettömyys tulee ottaa ehdoksi kaikkiin sote-maakunnan tekemiin sopimusehtoihin, konserniohjaukseen, maakunta- ja palvelustrategiaan sekä hallintosäätöön. Tämä on tarpeellista, jotta esteettömyyttä koskevat ehdot voidaan ulottaa sote-maakunnan ohjaukseen ja valvontaan sekä sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevia palveluita tuottavien yhteisöiden ja säätiöiden toimintaan.

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

kyllä pääosin

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

kyllä

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

ei kantaa

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

kyllä

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

kyllä

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

Ehdotettu malli ja yhteistyövelvoite antaa kaksikielisille maakunnille hyvät mahdollisuudet turvata tiettyjen sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuutta. Lisäksi säännös mahdollistaa sellaisten palvelujen kehittämistä, jotka eivät tällä hetkellä ole saatavilla kaikissa kaksikielisissä maakunnissa. Ehdotamme, että perusteluissa avataan laajemmin, millaisista palveluista voisi olla kyse. Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista nimetä kaikkia kyseeseen tulevia palveluja, koska tilanne vaihtelee maakunnittain, ja tyhjentävä lista on näin ollen hankala tehdä. Tilanne saattaa myös muuttua sote-maakunnissa, jolloin listaa pitäisi päivittää.

Vammaisfoorumi ehdottaa 37 § 4 mom seuraavaa lisäystä:

”Ennen keskinäistä yhteistyötä koskevan sopimuksen hyväksymistä kaksikielisten sote-maakuntien on kuultava sosiaali- ja terveysministeriötä, **kansalliskielilautakuntia, kaksikielisten sote-maakuntien palveluksessa olevan sosiaali - ja terveydenhuollon henkilökuntaa sekä ruotsinkielisiä asiakas- ja potilasjärjestöjä.**”

Näin varmistetaan, että sopimuksen laadinnassa huomioidaan sote-maakunnissa esiintyviä tarpeita mahdollisimman hyvin.

Vammaisfoorumi näkee, että yhteistyösopimuksilla voitaisiin sopia myös muista kuin välttämättömistä tai tarpeellisista palveluista kuten erilaisista tukipalveluista, esimerkiksi käännöstyöt ja yleisluonteinen puhelinneuvonta. Tällöin on kuitenkin hyvä tarkentaa, että yhteistyösopimuksilla sovitaan palvelujen toteuttamisesta, ja että vastuu palvelujen järjestämisestä säilyy sote-maakunnalla.

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

kyllä

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

On tärkeää, että on olemassa kansallinen mandaatti sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä ruotsin kielellä kaikissa kaksikielisissä maakunnissa. Sote-ehdotuksessa tehtävä on annettu sote-maakunnalle X. Pykälässä tai perusteluissa ei ole kuitenkaan avattu, mitä ”kehittämisen tukemiseen” kuuluu. Oletamme, että tehtävä koostuu ruotsinkielisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemisesta jokaisessa kaksikielisessä sote-maakunnassa. Tätä tehtävää varten vastuussa olevalla sote-maakunnalla pitäisi olla ymmärrystä ruotsinkielisen väestön ominaispiirteistä ja olosuhteista, ruotsinkielisen väestön ja ammattilaisten tarpeista sekä vahva yhteys tutkimustoimintaan. Tämä edellyttää hyviä suhteita esim. yliopistoihin ja korkeakouluihin erityisesti lääketieteen, terveydenhuollon sekä sosiaalihuollon koulutusten osalta. Lisäksi on tärkeää, että yhteistyö vastaavanlaisen suomenkielisen toiminnan kanssa toimii. Muuten vaarana on, että ruotsinkielinen tutkimus- ja kehittämistoiminta jää irralliseksi eikä seuraa kansallisia kehittämissuuntia. Lisäksi maakunnalla on oltava riittävät resurssit kehittämistoiminnan koordinointiin. Sote-maakunta X tulisi olla se maakunta, joka parhaiten vastaa näihin kriteereihin.

Sote-ehdotuksen 37 §:ssä veloitetaan kaksikieliset sote-maakunnat sopimaan keskinäisestä yhteistyöstä ja työnjaosta ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toteuttamisessa. 37 § 3 mom säädetään X sote-maakunnalle velvollisuudesta koordinoida sopimuksen laatimista. Näemme, että tällä kyseisellä sote-maakunnalla tulee olla ymmärrystä kaksikielisestä sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä tietoa ruotsin- ja kaksikielisistä palveluntuottajista, kaksikielisissä sote-maakunnissa olemassa olevista ruotsinkielisistä palveluista ja palvelukokonaisuuksista sekä hallinnollisia resursseja sopimusneuvotteluihin. Koska 31 § ja 37 § asettavat hyvinkin erilaisia vaatimuksia X sote-maakunnalle, näemme, että nämä tehtävät pitää jakaa kahden eri sote-maakunnan välillä. Näemme lisäarvon siinä, että kehitystoiminta ja yhteistyösopimusten hoitaminen jaettaisiin kahdelle sotemaakunnalle: Helsingille kehitystoiminta ja Pohjanmaan sote-alueelle yhteistyösopimusten hoitaminen. Tätä voidaan perustella alueiden vahvuuksien lisäksi myös sillä, että erilaiset kieliympäristöt täydentävät toisiaan.

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset.
OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain 4 § 2 momentti esitämme seuraavaa:

Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Sosiaali- ja terveystalvet on toteutettava esteettöminä.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Esityksen mukaan palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteensovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä sote-maakunnan väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita. Palveluja kootaan sote-maakunnan alueella suurempiin kokonaisuuksiin silloin, kun palvelujen saatavuus ja laadun turvaaminen edellyttävät erityisosaamista tai kalliita investointeja tai kun palvelujen tarkoituksenmukainen, kustannusvaikuttava ja tehokas toteuttaminen edellyttävät sitä. Vammaisfoorumi pitää esitystä kannatettavana.

Vammaisten ihmisten aseman turvaamisen ja palvelujen saamisen edellytyksenä on niiden toteuttaminen mahdollisimman pitkälle lähipalveluina ja ihmisten tarjoamina palveluina. Joissain vaativaa erityisosaamista edellyttävissä palveluissa keskittäminen ja laajempi järjestämispohja ovat välttämättömiä. Tällöin kyseeseen voi tulla esim. yhteistyö eri maakuntien kesken tai valtakunnallinen yhteistyö.

Ostettaessa palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta on varmistettava sote-maakunnan hankinta- ja osto-osaaminen. Esityksessä edellytetään, että sote-maakunnalla tulisi järjestäjänä olla tarvittava hankinta- ja sopimusosaaminen. Lisäksi sote-maakunnalla on oltava järjestämistä vastaava toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palveluntuotanto. Tämä on välttämätöntä. On kannatettavaa, että velvoitteet on kirjattu pykälätasolle.

Ensisijaisesti pykälätasolla, ja ainakin säännöskohtaisissa perusteluissa, tulisi todeta, että yksilöllisiin tarpeisiin perustuvia välttämättömiä vammaispalveluita ei kuitenkaan yleensä tule kilpailuttaa julkisista hankinnoista annetun lain mukaisesti, eikä ainakaan missään tilanteessa avoimen menettelyn mukaisena hankintana.

Yksityisten palveluntuottajien kohdalla on varmistettava valvonnan toimiminen mukaan luettuna omavalvonta. Omavalvonta on oltava yhdenmukaista julkisella ja yksityisellä sektorilla. Lisäksi on taattava säännöllinen valvonta.

Oleellisen tärkeää on kerätä palautetta myös asiakkailta. Pelkkä viranhaltijoiden antama palaute ei ole riittävää. Asiakkailta on kerättävä aidosti palautetta ja tällä palautteella on oltava myös vaikutusta palvelujen järjestämiseen. Palvelujen laadun kehittäminen ja seuranta yhdessä asiakkaiden kanssa tulisi olla myös yksi palvelun järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvä selkeä osa-alue.

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, ettei palveluja, joihin sisältyy sote-maakunnan järjestämistä vastaava toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä tai palveluja, joihin sisältyy

merkittävää julkisen vallan käyttöä, hankita yksityiseltä palveluntuottajalta. Mikäli niitä hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta, on vammaisten ihmisten yksilöllisten tarpeiden mukaisesti palveluihin kiinnitettävä tarkkaa huomiota. Mikäli yksityinen palveluntuottaja tuottaa palvelun, johon sisältyy merkittävää julkisen vallan käyttöä – kuten esimerkiksi yksilön vapauden rajoitustoimenpiteitä – tulee perus- ja ihmisoikeuksien tosiasialliseen ja tehokkaaseen toteutumiseen kiinnittää erityistä huomiota. Jos julkista valtaa käytetään, sen tulee perustua lakiin ja olla sopusuhtainen. Lisäksi asiakkaalle on taattava tieto hänen oikeuksistaan sekä tehokas oikeusturva, mukaan lukien oikeusmenettely.

Lisäksi on kannatettavaa, että lakiesityksessä on kielletty näissä palveluissa palvelutarpeen arvioinnin hankkiminen yksityisiltä tahoilta ja siten ymmärretty palvelutarpeen arvioinnin merkitys osana päätöksentekoprosessia ja julkisen vallan käyttöä. Erityisesti vammaispalveluissa palvelutarpeen arvioinnilla on keskeinen merkitys harkintavallan ja palvelun myöntämiseen liittyvän yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin kohdalla.

Työvoimaan liittyvät resurssivajeet ovat todellinen ongelma jo nyt. On hyvä, ettei esim. sosiaalipäivystyksen ja virkavastuun alaisten tehtävien ulkoistaminen ole mahdollista.

Asiakkaiden käyttämät digitaalisiin palveluihin tarvittavat tunnistautumistavat on toteutettava saavutettavasti. Kaikilla vammaisilla ihmisillä ei ole käytössä esim. verkkopankkitunnuksia eikä heillä ole laitteita eikä apuvälineitä, joiden avulla voisivat lukea mm. tekstiviestejä.

Esityksessä ei näy riittävän selkeästi ja vahvasti asiakassuunnitelma ja sen asema ja tehtävä. Asiakaslähtöisyyden tavoite on mahdollista toteuttaa, kun perusteluissa esiin nostetut yksilölliset palvelut tosiasiallisesti suunnitellaan ja toteutetaan vammaisen ihmisen yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Vammaisen ihmisen oma mielipide on kuultava ja sitä on myös todellisuudessa kuunneltava. Se on ehdoton edellytys suunniteltaessa, toimeenpantaessa ja järjestettäessä vammaisen ihmisen tavallisessa arjessaan tarvitsemia vammaispalveluja, apuvälineitä ja muita palveluja. Toimiva työväline tähän on asiakassuunnitelma, joka tehdään yhdessä asiakkaan kanssa asiakkaan mielipide vahvasti mukaan ottaen.

Vammaisfoorumi korostaa, että YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohdan mukaisesti on varmistettava vammaisten ihmisten ja heitä edustavien järjestöjen osallistaminen. Maakunnan palveluiden käyttäjillä ja alueen järjestöillä on oltava mahdollisuus tuoda näkemyksensä sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan toimintaan ja ministeriöiden ja maakuntien välillä käytäviin neuvotteluihin. On ensiarvoisen tärkeää, että näissä otetaan huomioon myös palvelujen käyttäjien kokemukset palvelujen laadusta, saatavuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta.

Vammaisfoorumi kannattaa lakiesityksen 48 §:n huomioita poikkeusoloista ja häiriötilanteista. Koronaviruksen aiheuttama poikkeustilanne on osoittanut varautumisen merkityksen ja sen puutteet vammaisten ihmisten näkökulmasta. Se on myös osoittanut puutteita vammaisten ihmisten tiedonsaannissa, yhteiskunnan toimintoihin osallistumisessa ja tavallisessa arjessa välttämättömien vammaispalvelujen ja muiden palvelujen toteuttamisessa ja järjestämisessä poikkeusolojen aikana.

Varautumissuunnitelmissa tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten häiriö- ja poikkeustilanteissa turvataan vammaisten ihmisten oikeudet ja kuuleminen sekä tosiasiaa kuulluksi tuleminen.

Esityksessä tulee näkyä velvollisuus käyttää sote-maakuntien työn apuna vammaisjärjestöissä olevaa asiantuntemusta ja osaamista. Tätä osaamista on viranhaltijoiden työn tueksi tarjolla eri vammaisjärjestöissä.

Lausuntoa: 8

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentyvä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

ei kantaa

26. Mikä pitäisi

Ei kantaa

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaatavuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

ei kantaa

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

Ei kantaa

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

Ei kantaa

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei muutosehdotuksia

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

Pelastustoimen työssä ennaltaehkäisy on tärkeässä roolissa. Siinä on varmistettava vammaisten ihmisten äänen kuuluminen ja esimerkiksi pelastustoimeen liittyvän informaation tulee olla saatavilla saavutettavassa muodossa. Pelastustoimen suunnittelussa, harjoituksissa ja muissa vastaavissa on otettava mukaan eri tavoin vammaisia ihmisiä sekä heitä edustavia vammaisjärjestöjä.

Yhdenvertaisuus on määritelty keskeiseksi tavoitteeksi. Vammaisfoorumi pitää tätä kannatettavana. Sen on kuitenkin toteuduttava myös käytännössä. Pelastustoimen kehittäminen sekä toiminnan ohjaus ja valvonta ovat tavoitteen toteuttamisessa keskeisessä roolissa.

Esitetyn lakiluonnoksen 3 §:ssä säädetään pelastustoimen palvelutasosta. Tässä on vieläkin paremmin otettava huomioon ennaltaehkäisevä työ ja sen merkitys. Yksityiskohtaisissa perusteluissa on perusteltua mainita vammaiset ihmiset. Heidät on otettava huomioon pelastustoimen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Vammaisfoorumi muistuttaa YK:n vammaissopimuksen velvoitteista. Vammaisten ihmisten ja vammaisjärjestöjen osallistamisesta on kirjaus 4 artiklan 3 kohdassa. Osallistaminen on perusteltua lisätä esim. pykälän 8 valtakunnalliset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle ja pykälän 7 pelastustoimen yleinen ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Pykälässä 9 säädetään pelastustoimen neuvottelukunnasta. Pykälän yksityiskohtaisiin perusteluihin on hyvä lisätä maininta YK:n vammaissopimuksen osallistamisvelvoitteesta. Käytännössä se tarkoittaa, että vammaisjärjestöillä tulisi olla edustus neuvottelukunnassa.

Pykälässä 16 säädetään sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Omavalvonnassa on otettava huomioon myös vammaiset ihmiset ja haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät. Yksityiskohtaisissa perusteluissa on hyvä nostaa vahvemmin esiin ennaltaehkäisevä työ. Samoin siinä on perusteltua nostaa esiin tiedon saavutettavuuden merkitys ja välttämättömyys.

Lausuntokohtia: 13

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

ei kantaa

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

ei kantaa

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savoon. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehtoilta olisi lausunnonantajan toimintaa:

Ei kantaa

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

ei kantaa

Vammaisfoorumi ehdottaa, että 7 §:ssä mainitussa väliaikaisessa elimessä olisi henkilö, jolla olisi vastuu ruotsinkielisistä kysymyksistä. Jos väliaikaisessa elimessä ei ole tällaista vastuuhenkilöä, on suuri riski, että tulevaisuudessa ei tule olemaan toimivia palveluja tai palveluketjuja ruotsinkieliselle väestölle.”

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

ei kantaa

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelystä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensaatiosääntely hyväksyttävä?

ei kantaa

40. Voimaanpanolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

ei kantaa

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

ei kantaa

42. Turvaako Kårkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

Kyllä pääosin

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että kielellisten oikeuksien turvaamiseen ja ruotsinkielisten palvelujen kehittämiseen ja ylläpitämiseen kiinnitetään riittävästi huomiota.

Ehdotuksen mukaan Kårkulla kuntayhtymän ylläpitämät asumis- sekä työ- ja päivätoimintakeskukset siirtyisivät sote-maakuntien vastuulle. Yksiköiden määrä vaihtelee sote-maakunnittain; esim. Kymenlaaksossa ei ole tällä hetkellä yhtäkään ruotsinkielisille kehitysvammaisille tarkoitettua yksikköä, ja Vantaa-Keravan sote-maakunnassa on ainoastaan yksi asumisyksikkö. On tärkeää, että sote-maakunnat voivat tehdä yhteistyötä maakuntarajojen yli, ja että esim. asumispalveluja voidaan ostaa myös sote-maakuntarajojen yli. Vastuu palvelujen järjestämisestä tulisi kuitenkin säilyä asiakkaan sote-maakunnalla. Näkemyksemme mukaan 37 § mahdollistaa tällaisen yhteistyön.

Tulevien maakuntien järjestämistehtävän ja tuottamisen tueksi vammais- ja erityishuoltokysymyksiin tarvitaan erikoistunutta osaamista. On hyvä, että kaksikieliset sote-maakunnat velvoitetaan sopimaan erityistä osaamista edellyttävistä palveluista ruotsin kielellä, kuten Kårkullan asiantuntija-, kehittämis- ja tutkimustoiminnan EUC:n palveluista. Jotta EUC:n toimintaa voidaan ylläpitää ja kehittää, tulisi toiminnan rahoitus turvata pitkällä tähtäimellä, esimerkiksi kiinteällä rahoituksella sekä käyttäjäkohtaisella lisärahoituksella (kuten ehdotettu Niemelän ja Hakomaan raportissa erityishuollon asemasta sote-uudistuksessa, 2016).

Lisäksi olisi tärkeää säätää siirtymäajasta, jonka aikana peruspalvelut siirtyvät kokonaan sote-maakunnalle. Sote-maakunnissa on ollut osaamisvajeita esimerkiksi

kehitysvammaisten ihmisten kommunikaation ja kohtaamisen suhteen, minkä vuoksi heidät on ohjattu erityishuollon palveluihin, vaikka asiakkaan ongelma kuuluisi hoitaa perusterveydenhuollossa. Tätä osaamisvajetta on saatava kurottua umpeen siirtymäajan aikana, jolloin tarvitaan resursseja erityishuollon konsultoimiseen sekä sote-maakuntien henkilökunnan koulutukseen.

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

ei kantaa

44. Voimaanpanolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei muutosehdotuksia

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

Esityksen mukaan tällä hetkellä kuntia sitovat sopimukset ja vastuut siirtyisivät sote-maakunnille. Palveluihin ei saa tulla siirtymävaiheessa minkäänlaisia katkoksia.

Koronaviruspandemia on aiheuttanut hoito- ja palveluvelkaa sosiaali- ja terveydenhuollossa. On varmistettava, ettei tällä palveluvelalla ole kielteisiä vaikutuksia siirtymävaiheeseen, ja että palveluvelka saadaan hoidettua.

Uudenmaan iso väestöpohja mahdollistaa monenlaisten palvelujen tuottamisen laadukkaasti myös maakuntaa pienemmissä kokonaisuuksissa. Esitettävät sote-maakunnat pilkkovat maakunnan ja erityisesti pääkaupunkiseudun. Sääntelyssä on huolehdittava, että palvelut ovat yhdenvertaisia koko Uudenmaan alueella. Samoin on huolehdittava siitä, ettei palveluissa ole suuria taso- ja laatueroja.

7§ Ehdotamme, että väliaikaisessa elimessä olisi henkilö, jolla olisi vastuu ruotsinkielisistä kysymyksistä. Jos väliaikaisessa elimessä ei ole tällaista vastuuhenkilöä, on suuri riski, että tulevaisuudessa ei tule olemaan toimivia palveluja tai palveluketjuja ruotsinkieliselle väestölle.

Lausuntoa: 9

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannelta vuodelta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitetut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

ei kantaa

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

Rahoitusmalli ei ota riittävästi huomioon monia vammaispalveluja tarvitsevien ihmisten määrää. Vammaisuus ja sairaus ovat kaksi eri asiaa. Jotta esitetty yleiskatteellinen rahoitus ei johtaisi erilaisiin alueellisiin käytäntöihin, Vammaisfoorumi esittää, että vammaisten ihmisten palvelutarpeet nostetaan yhdeksi sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijäksi.

Vammaisfoorumi kannattaa Invalidiliiton esitystä, jossa esitetään vammaislisän säätämistä samalla tavoin kuin on säädetty vieraskielisyyskerroin, kaksikielisyys-, saaristoisuus- ja saamenkielisyyslisä. Määrittäminen voisi tapahtua esimerkiksi vammaispalvelujen tarpeen ja asiakkuuden perusteella.

On nähtävissä, ettei esityksen tavoite kaventaa hyvinvointieroja vammaisten ihmisten keskuudessa sekä vammaisten ihmisten ja muun väestön välillä tule toteutumaan, ellei rahoituksen hyvinvointi- ja palvelutarpeiden arvioinnin ja tilastoinnin indikaattoreihin lisätä vammaisspesifejä mittareita.

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen pelastustoimen tehtävien rahoituksen määräytymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

ei kantaa

50. Sote-maakunnan rahoituksessa otetaan huomioon siirtymätasauksena laskennallisten kustannusten mukaisen rahoituksen ja sote-maakunnan alueen kuntien toteutuneiden kustannusten erotus siten, että muutosta rajataan 7 vuoden ajan vuosittain porrastetusti kasvaen. Enimmäismuutos rajataan toistaiseksi pysyvästi enintään +/-150 euroon asukasta kohden vuodesta 2029 lähtien (35 §).

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

ei kantaa

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

ei kantaa

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei muutosehdotuksia

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Rahoituksen yleiskatteellisuuden riskinä ovat maakunnan poliittiset ratkaisut. Maakunta voi itse määritellä valtiolta saadun rahoituksen kohdentamisen. Tällä voi olla kielteinen vaikutus vammaisten ihmisten palvelujen rahoituksen turvaamiseen ja alibudjetoinnin poistumiseen. Nykyisin alibudjetointi sote-sektorilla on valitettavan yleistä. Todellisuudessa koko vammaispalvelulain voimassaoloajan kunnat ovat yleiskatteellisella rahoituksella toistuvasti alibudjetoineet vammaispalveluiden rahoitusta. On kannatettavaa, että ennakoimattoman palvelutarpeen ilmaantuessa on mahdollisuus saada lisärahoitusta.

Esityksen mukaan sote-maakunnalle myönnetty valtionrahoitus perustuisi perushintaan. Perushinta olisi sote-maakunnan laskennallisten kustannusten ja määräytymisperusteiden asukaskohtainen hinta tai peruste, jonka määrä vahvistettaisiin 6 §:n perusteella ja perushintojen käyttöä koskevien 13 ja 21 §:ssä säädettyjen asetustenantovaltuuksien nojalla vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Perushinta olisi valtion rahoituksen laskennan lähtökohta. Perushinnat ovat väline, jolla säädellään sote-maakuntien kokonaisrahoituksen määrää ja rahoituksen jakautumista eri määräytymisperusteille.

Asetuksella säädettäisiin vuosittain sote-maakunnan asukaskohtaisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttöä kuvaavien laskennallisten palvelutarpeiden perushinnoista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, asukastiheyden, vieraskielisyyden, kaksikielisyyden, saaristoisuuden, saamenkielisyyden sekä pelastustoimen tehtävien perushinnoista. Esitetyt vuotuiset sote-maakunnan asukaskohtaiset ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttöä kuvaavat laskennalliset palvelutarpeiden perushinnat eivät kuvaa erityisesti vammaisten ihmisten palvelutarpeista syntyviä kustannuseriä. Tämä on selkeä puute.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota rahoituksen riittävyyteen (PeVL 26/2017 vp, PeVL 15/2018 vp, PeVL 65/2018 vp). Valiokunnan mukaan perustuslain 22 §:n mukaiseen perusoikeuksien toteuttamisveloitteeseen kuuluu valtion vastuu huolehtia siitä, että maakunnilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään. Valiokunnan mukaan maakuntien rahoituksen perusteltu lähtökohta on myös, että tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti maakuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua veloitteistaan. Ratkaisevassa asemassa maakuntien sote-palvelujen järjestämistehtävän asianmukaisen hoitamisen turvaamisessa on nimenomaan valtion rahoituksen riittävyys ja sen oikea kohdentaminen. Olennaista on, että sote-palvelujen rahoituksen riittävästi vastattava palvelutarvetta ja turvattava, etteivät sote-palveluista perittävät asiakasmaksut suuruudellaan siirrä palveluja niitä tarvitsevien ulottumattomiin. Asiakasmaksulain uudistaminen nykyistä paremmin on välttämätöntä. Asiakasmaksut eivät saa johtaa sote-palvelujen käyttämättä jättämiseen tai niiden alikäyttöön.

Kysymyksiä muista lakiluonnoksista

Lausuntoa: 4

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

ei kantaa

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perustelluja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

ei kantaa

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei muutosehdotuksia

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

Ei muita huomioita

Lausuntoa: 3

Verolainsäädäntö

58. Pidättekö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitetyt verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

ei kantaa

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei muutosehdotuksia

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

Esityksessä ehdotetaan invalidivähennyksen poistamista. Asia on ollut keskusteluissa lukuisia kertoja viimeisten noin 20 vuoden aikana.

Vammaisfoorumi edellyttää, että mahdollisen invalidivähennyksen poistamisen tuomat lisätulot kohdennetaan vammaisten ihmisten tarvitsemiin palveluihin ja niiden kehittämiseen. Jos invalidivähennys tullaan poistamaan, on varmistettava sitä vastaavan rahasumman välitön siirtyminen vammaispalveluiden järjestämiseen ja erityisesti vammaispalveluiden laadun kehittämiseen ja turvaamiseen nykyistä tasoa paremmaksi.

Vammaisfoorumi edellyttää, että jos verotuksen invalidivähennyksestä luovutaan, menetellään lakiesitysluonnoksessa mainitulla tavalla, eli "tästä säästyvät varat kohdennettaisiin vammaispalveluiden kehittämiseen". Tarkemmin kohdennuksesta on sovittava yhdessä vammaisjärjestöjen kanssa vammaissopimuksen edellyttämällä tavalla.

Lausuntokohtia: 3

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

ei kantaa

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

ei kantaa

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Ei huomioita

Lausuntokohtia: 6

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

ei kantaa

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

ei kantaa

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

ei kantaa

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

ei kantaa

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei muutosehdotuksia

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

Uudenmaan osalta toiminta käynnistyy eri aikaan kuin muualla Suomessa. Siirtymäaikana on turvattava yhteistyö Uudenmaan sisällä ja Uudenmaan ulkopuolisten sote-maakuntien välillä.

Lisäksi Uudenmaan osalta tulee ottaa huomioon Pääkaupunkiseudulle kohdistuva voimakas muuttoliike sekä Suomen sisältä että ulkomailta: Uudenmaan erillislaissa tulee mahdollistaa nopea reagointi muuttuviin tarpeisiin väestömäärien jatkuvasti lisääntyessä. Sote-palveluiden tarve ja kustannukset lisääntyvät merkittävästi nopeammin kuin muissa maakunnissa, joten on varmistettava, että lisääntyvään palvelutarpeeseen saadaan riittävästi resursseja.

Lausuntokohtia: 2

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei muutosehdotuksia

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

Ei muita huomioita

Lausuntokohtia: 4

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde sekä jaon muutosprosessi kriteereineen selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

ei kantaa

73. Pidättekö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

ei kantaa

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

Ei muutosehdotuksia

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

Vammaisfoorumi ei ota kantaa maakuntajakoon tai sopivaan maakuntien määrään, mutta muistuttaa, että maakuntien on oltava riittävän suuria ja toimintakykyisiä. Ellei näin ole, esityksen tavoitteet eivät välttämättä toteudu tarkoitettulla tavalla. Sote-maakuntajakoa on hyvä tarkastella tarvittaessa uudelleen sekä ennen lakien voimaan tuloa että voimaan tulon jälkeen käytännön kokemusten valossa.

Lausuntokohtia: 3

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

kyllä pääosin

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

ei kantaa

Lausuntoa: 13

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Vaikutuksia on arvioitu monipuolisesti. Niistä kuitenkin puuttuu vaikutusarviointia esim. vammaispalvelujen toteuttamiseen rahoituksen näkökulmasta.

Vammaispalvelujen toteuttamiseen liittyvät esitetyt rahoituskelliset sekä arviointiin liittyvät tunnusmerkit tulee arvioida uudelleen esityksessä. Kannatamme yleiskatteellista rahoitusta, mutta rahoitusmallissa tarvetekijät eivät vastaa vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten palvelutarpeisiin. Erityisen ongelmallinen tämä on vammaisten ihmisten pysyvien ja kalliiden palvelutarpeiden arvioinnin, kehittämisen ja toteuttamisen näkökulmasta.

Yleiskatteellisuuden riskinä näemme maakunnan toimintapoliittiset ratkaisut.

Vammaispalvelulain voimassaoloajan ovat kunnat yleiskatteellisella rahoituksella jatkuvasti alibudjetoineet vammaispalveluiden rahoitusta. Esitetty periaate vastaisi käytännössä nykyisessä kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmässä omaksuttua periaatetta, eikä siten toisi muutosta jo nykyiseen vammaispalvelujen alibudjetointiin.

Vammaispalvelut ovat niitä tarvitseville vammaisille ihmisille välttämättömiä arjessa selviytymisen välineitä, joiden toteutumisen jälkeen voidaan vammaisten osalta ryhtyä arvioimaan osallisuutta ja liikkumista yhteiskunnan eri osa-alueilla. Palvelut kohdistuvat perustuslain 19 §:n 1 momentin välttämättömään huolenpitoon ja yhdenvertaiseen osallisuuteen yhteiskunnassa tukeviin palveluihin, joiden resursointi tulee olla riittävä suhteessa maakunnassa oleviin vammaisten ihmisten välttämättömiin tarpeisiin. Sama

koskee myös terveydenhuollon lääkinällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluita sekä välttämättömiä hoitotarvikkeita ja niiden saatavuutta ja laatua.

Valtionrahoituksen yleiskatteellisuuden lisäksi epävarmuutta rahoituksen oikeinkohdistamisesta ja riittävydestä aiheuttavat esitetyt valtionrahoituksen perusteena käytettävät laskentaperusteet. Sote-maakunnalle myönnetty valtionrahoitus perustuisi perushintaan. Palvelujen käyttöä kuvaavat laskennalliset palvelutarpeiden perushinnat eivät kuvaa riittävän tarkasti vammaisten ihmisten palvelutarpeista syntyviä kustannuseriä, jotka voivat olla huomattavankin suuret. Samanaikaisesti taloudellisilla resursseilla on suora heijastevaikutus vammaispalvelujen toimeenpanoon ja laatuun ja sen kautta vammaisten ihmisten elämän laatuun ja hyvinvointiin. Vaikuttavuusarviointi vammaisten ihmisten palvelujen osalta on tehtävä yleiskatteellisuuden vaikutuksiin sekä muihin rahoituksen määräytymisperusteisiin.

Kun tarkoituksena on edelleen, että valtionosuuden laskemisen perusteina (valtionosuusperusteina) käytetään uudistuksen jälkeen pääosin ikäryhmittäisiin kustannuksiin ja sairastavuuteen perustuvia laskennallisia kustannuksia, ei nykyinen vääristynyt tilanne vammaisten ihmisten palvelujen resursoinnista parane. Se ei myöskään parane lisäosien määräytymisperusteiden osalta, joina käytetään syrjäisyyttä, työpaikkaomavaraisuutta ja saamelaiden kotiseutualueen kunnan lisäosaa. Näissäkään kertomissa ja tarvetekijöissä eivät tule vammaisten ihmisten erityispalvelut vammaispalveluina esille.

Vammaisfoorumi esittää, että vammaisten ihmisten erityispalveluja turvaaville vammaispalveluille tulee luoda omat osatekijätunnisteet. Kyseessä olevat palvelut eivät ole yleisiä sote-palveluita, jotka on tarkoitettu yleisesti kansalaisten palvelutarpeiden turvaamiseen. Tähän tulee tehdä myös vaikuttavuusarviointi.

Vammaisten ihmisten yhdenvertaisten palvelujen toteuttamisen osalta ratkaisevassa asemassa maakuntien sote-palvelujen järjestämistehtävän asianmukaisen hoitamisen turvaamisessa on valtion rahoituksen riittävyys ja sen oikea kohdentaminen. Vaikuttavuusarviointi tulee tehdä erikseen vammaisten ihmisten palvelujen osalta arvioiden, tarvitaanko erityistä vammaiskerointia, koska muut laskennalliset kohdentamisperusteet eivät tuo vammaisten ihmisten tarpeita esille.

Esityksessä todetaan, että rahoituksen riittämättömyys voi johtua myös tilanteesta, jossa ehdotuksen mukainen tarveperusteinen laskennallinen rahoitus ei kohtaisikaan alueen tosiasiallista palvelujentarvetta ja niistä aiheutuvaa rahoitustarvetta. Näin ollen esityksen toteutus siitä, että väestöpohjan sekä olosuhde- ja tarvetekijöiden voidaan arvioida nykytiedon valossa parhaalla tavalla kuvaavan palvelujen järjestämisestä aiheutuvia

kustannuksia, ei toteudu vammaisten ihmisten palvelujen kohdalla. Myöskään se, että rahoituksen riittävyys ja sen taustasyyt selvitettäisiin sote-maakuntalain ja järjestämislain mukaisessa ohjaus- ja neuvottelumenettelyssä tai lisärahoituksella ei ratkaisisi vammaisten ihmisten tilannetta.

Olennaista on, että sote-palvelujen rahoituksen on riittävästi ja yhdenvertaisesti vastattava kaikkien kansalaisten palvelutarpeita ja turvattava se, etteivät sote-palveluista perittävät asiakasmaksut suuruudellaan siirrä palveluja niitä tarvitsevien ulottumattomiin.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 15/2018 vp (s. 22) todennut, että rahoitusosuuksien painoarvoilla voidaan katsoa olevan keskeinen merkitys maakuntien rahoituksen riittävyyden ja riittävien sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamisen kannalta, ja sen vuoksi edellyttänyt näiltä osin nimenomaisesti laintasoista sääntelyä. Tämän tulee koskea myös vammaisten ihmisten palveluja.

Esityksen myötä oikeussuojakeinot eivät parane nykyisestä.

Digitaalisten palvelujen kohdalla on varmistettava niiden saavutettavuus ja käytettävyys. Lisäksi on aina oltava vaihtoehtoinen tapa hoitaa asia. Monet vammaiset ihmiset ovat digitalisaation ulkopuolella, koska heillä ei ole taitoja käyttää digitaalisia palveluja, heillä ei ole tarvittavia laitteita eikä taitoja laitteiden käyttöön tai digitaaliset palvelut eivät ole saavutettavia.

80. Onko uudistuksen muutuskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

ei kantaa

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutuskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

Ei huomioita

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

Ei näkemyksiä

83. Minkälaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin liittyviä vaikutuksia järjestämisvastuuseen ja ostopalveluihin liittyvästä täsmentävästä sääntelystä sote-maakunnille aiheutuisi (liittyen esimerkiksi palvelurakenteen muuttumiseen tai palvelutuotannosta aiheutuviin kustannuksiin):

a) vuosina 2021–2022?

Ei huomioita

b) vuosina 2023-2024?

Ei huomioita

c) vuodesta 2025 alkaen?

Ei huomioita

84. Osa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja koskevista sote-maakunnille siirtyvistä hankintasopimuksista saattaisi olla uusien säännösten nojalla mitättömiä. Sote-maakunta olisi velvollinen korvaamaan palveluntuottajille sopimusten mitätöitymisen takia hyödyttömäksi jäävät investoinnit. Minkälaisia vaikutuksia lakisääteisestä mitättömyydestä aiheutuisi sote-maakunnille tai yksityisille palveluntuottajille?

a) vuosina 2021-2022?

Ei huomioita

b) vuosina 2023-2024?

Ei huomioita

c) vuodesta 2025 alkaen?

Ei huomioita

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

ei kantaa

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

Ei huomioita

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

Ei huomioita

Lausuntokohtia: 2

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntauudistuksen alueelliseen toteutukseen?

sote-integraatio

palvelutarpeen arviointi
hallinto ja johtaminen
henkilöstösiirrot
talous
omaisuusjärjestelyt
tietohallinto ja ICT
viestintä ja osallisuus
muuta, mitä?

Ei huomioita

Lausuntokohtia: 4
Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen ”sote-maakunta” korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

Ei ehdotuksia

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

Ei ehdotuksia

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vammaisfoorumi muistuttaa sosiaali- ja terveysministeriötä asiakirjoista, jotka Vammaisfoorumi laati perhe- ja peruspalveluministeri Kiurun toimeksiannosta marras-joulukuussa 2019. Asiakirjoihin on koottu vammaisten ihmisten kannalta keskeisiä seikkoja tulevaisuuden sote-keskuksen ja sote-uudistuksen toteuttamisen näkökulmasta. Asiakirjat on toimitettu perhe- ja peruspalveluministeri Kiurulle, hänen esikunnalleen ja muutamille sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehille 14.11.2019 ja 19.12.2019.

On hyvä, että nykytilan kuvauksessa on eritelty YK:n vammaissopimuksen keskeiset velvoitteet. Esityksessä on kuitenkin kohtia, joissa YK:n vammaissopimus ja sen velvoitteet on otettava huomioon esitettyä paremmin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä osallistamisvelvoitteeseen. Vammaisfoorumi tukee Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan (VANE) huomioita YK:n vammaissopimuksen keskeisistä velvoitteista, jotka VANE on liittänyt lausuntoonsa.

Suomi on ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016). Yleissopimus on Suomessa lakina voimassa. Suomen valtion on sopimuspuolena toteutettava kaikki asianmukaiset lainsäädännölliset, hallinnolliset ja muut toimet yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täytäntöön panemiseksi. Yleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista. Yleissopimus takaa vammaiselle henkilölle oikeuden elää itsenäisesti osana yhteisöä. Peruspalveluiden tulee olla vammaisen henkilön saavutettavissa. Tarvittaessa tulee olla saatavilla myös yksilöllisiä erityispalveluita.

Yleissopimuksen 4.3 artiklan mukaisesti kaikissa vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa on neuvoteltava tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa sekä osallistettava heidät heitä edustavien järjestöjen kautta. Vammaisyleissopimusta valvova YK:n vammaiskomitea on antanut osallistamisvelvoitetta koskevan yleiskommentin (General Comment 7: Article 4.3 and 33.3: Participation with persons with disabilities in the implementation and monitoring of the Convention), jossa on tarkennettu sitä, mitä osallistamisvelvoitteen täysimääräinen toteutuminen sopimuspuolilta edellyttää.

Osallistamisvelvoite koskee nimenomaisesti lainsäädännön sekä yleissopimuksen laatimis- ja toimeenpanoprosessia, mutta ulottuu yhtä lailla kaikkeen muuhun vammaisia koskevaan päätöksentekoon. Artiklan määräysten toteutuminen edellyttää viranomaisilta oma-aloitteista aktiivisuutta vammaisten henkilöiden mukaan ottamiseksi eri prosesseihin. Osallistamisoikeuksien toteutumiseksi tulee varmistaa, että osallistamisprosessin esteettömyys ja saavutettavuus. Täysimääräinen ja tehokas osallistaminen sisältää vammaisten henkilöiden ottamisen mukaan paikallisiin, alueellisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin päätöksentekokoelimiin.

Sopimuksen 9 artikla velvoittaa sopimuspuolet toteuttamaan asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisöille avoimiin ja tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueella.

Sopimuksen 19 artikla käsittelee elämistä itsenäisesti ja osallisuutta yhteisössä. Vammaisilla henkilöillä tulee olla yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus valita asuinpaikkansa sekä se, missä ja kenen kanssa he haluavat asua, eivätkä he ole velvoitettuja käyttämään tiettyä asuinjärjestelyä.

Yleissopimuksen 25 artikla velvoittaa sopimuspuolet tunnustamaan vammaisten henkilöiden oikeuden parhaaseen mahdolliseen terveyden tasoon ilman syrjintää vammaisuuden perusteella. Sopimuspuolet järjestävät vammaisille henkilöille samanlaiset, -laatuiset ja -tasoiset maksuttomat tai kohtuuhintaiset terveyspalvelut kuin muille. Lisäksi terveydenhuoltopalvelut tulee järjestää mahdollisimman lähellä ihmisten omia yhteisöjä, myös maaseudulla.

YK:n vammaisyleissopimuksen 26 artiklassa säädetään kuntoutuksesta, se velvoittaa sopimuspuolet toteuttamaan tehokkaat ja asianmukaiset toimet, jotta vammaiset henkilöt voisivat saavuttaa ja säilyttää mahdollisimman suuren itsenäisyyden, täysimääräiset ruumiilliset, henkiset, sosiaaliset ja ammatilliset kyvyt sekä täysimääräisen osallisuuden ja osallistumisen kaikilla elämänalueilla. Palveluilla ja ohjelmilla tuetaan osallistumista ja osallisuutta yhteisöön ja kaikkiin yhteiskunnan osa-alueisiin ja ne ovat vapaaehtoisia ja vammaisten henkilöiden saatavilla mahdollisimman lähellä heidän omia yhteisöjään, myös maaseudulla.

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Ei muita ehdotuksia

Helsingissä 25.9.2020

VAMMAISFOORUMI RY

Sari Kokko
puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki
pääsihteeri

Lisätietoja

Puheenjohtaja Sari Kokko, 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi

pääsihteeri Pirkko Mahlamäki, 044 567 9077, pirkko.mahlamaki@vammaisfoorumi.fi